

A magyar mezőgazdaság és az Európai Unió

Bevezetés	2
Az Európai Unió	
Közös Agrárpolitikája (KAP)	3
Magyar uniós agrárkapcsolatok	11
A csatlakozási tárgyalások	12
A magyar agrárgazdaság helyzete, a tagság várható hatása	17
Felkészülés az EU-tagságra	22

Szerző: Pete Nándor

Kiadó: a Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma
Készítette: KÜM Integrációs és Külgazdasági Államtitkárság

Felelős kiadó: dr. Balázs Péter

Bevezetés

A Koppenhágában, 2002. december 13-án tartott EU csúcstalálkozón a csatlakozási tárgyalások lezárásával történelmi döntés született: Magyarország kilenc tagjelölt társával együtt 2004. május 1-től az Európai Unió tagja lehet. Ekként élvezheti az európai integráció, az egységes belső piac, a közösségi politikák minden előnyét. Ezek közé tartozik az Európai Unió Közös Agrárpolitikája (KAP) is, amely csaknem negyven éve formálja a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeket előállítókat, a kereskedőket és a fogyasztókat mindennapjait.

A KAP az EU legérzékenyebb, legösszetettebb gazdasági és politikai hatását tekintve az egyik meghatározóbb szabályozási területe. A Római Szerződésben rögzített elveknek megfelelően a gazdálkodók számára termelési lehetőséget, kielégítő jövedelmet, a fogyasztóknak pedig színvonalas élelmiszer-ellátást biztosít. Részletesen szabályozza a termelést, a termékek feldolgozását, forgalmazását. Beavatkozik a termelési, piaci folyamatokba, számos esetben szigorú feltételeket, korlátokat szabva. A termelők kötelesek a szabályokat pontosan betartani, a hatóságok felé rendszeresen adatokat szolgáltatni. Ezért cserébe a KAP keretében jelentős támogatáshoz juthatnak, amely kiegészíti az árbevételből származó jövedelmüket.

Az új tagok megjelenése emiatt aggodalmakat kelt. Számos elemző szerint a KAP változatlan formában aligha lesz működtethető a hamarosan 25 tagú Közösségben. Az új tagokra vonatkozó átmeneti szabályozást követően a költségek nagymértékben emelkednének, állandósulnának a termékfeleslegek, nem lenne garantálható a termelők megfelelő jövedelme. Szükség van tehát a KAP, az európai mezőgazdaság átalakítására.

A Koppenhágában rögzített viszonylag hosszú idejű átmeneti szabályozás ellenére a magyar termelők jó része számára a tagság a mainál kedvezőbb feltételeket teremt. Stabillabbak lesznek az árak, javulnak az értékesítési lehetőségek, emelkednek a jövedelmek. A piac, a közösségi szabályozás azonban kihívásokat is jelent. A korszerűtlen módszerekkel, kis hatékonysággal gazdálkodó, a piac igényeit figyelembe nem vevő, vagy társaival összefogni nem hajlandó termelőre biztosan nehéz napok várnak

Ezek kerüléséhez, az eredményes felkészüléshez kíván segítséget nyújtani ez a kiadvány. Ismerteti a KAP keretében alkalmazott szabályozást, a csatlakozási tárgyalásokon elért eredményeket, értékeli a magyar mezőgazdaság helyzetét, s EU-tagként felvázolja a lehetőségeit is.

Az Európai Unió Közös Agrárpolitikája (KAP)

Kialakulása, célkitűzései

A második világháborút követően Nyugat-Európában a mezőgazdaság, a nemzetgazdaság más ágazataival ellentétben, nem indult fejlődésnek. A kis-méretű gazdaságok nem voltak képesek a termelést bővíteni, a hazai fogyasztást fedező mértékben élelmiszereket előállítani. A jövedelmek elmaradtak az ipari átlagtól. Ezért először a stratégiaileg elfogadhatatlan élelmiszerimport-függőség megszüntetésére, az egységes piac kiterjesztésére, a gazdaságok helyzetének javítására az Európai Gazdasági Közösség alapítói speciális intézkedésekről döntöttek az alapító országok.

A Római Szerződés a Közös Agrárpolitika céljait a 39. cikkelyben rögzíti, a következők szerint:

- a mezőgazdasági termelés volumenének, termelékenységének növelése;
- a mezőgazdaságból élők számára méltányos jövedelem biztosítása;
- mezőgazdasági termékek piacainak stabilizálása;
- az élelmiszer-ellátás biztonságának garantálása;
- a fogyasztók számára reális áron elérhető élelmiszerek biztosítása.

A KAP gyakorlati megvalósításáról folytatott tárgyalásokon 1962-ben fogalmazták meg a következő alapelveket:

- *A mezőgazdasági termékek és élelmiszerek egységes piaca.* A tagországokban előállított termékek a belső piacon mindenfajta korlátozásoktól mentesen kerülnek értékesítésre. Az egyenlő esélyek érdekében egységes termelés- és piacszabályzó eszközöket, minőségi előírásokat alkalmaznak.
- *Közösségi preferencia.* A Közösségen belül termelt termékek előnyt élveznek a harmadik országokból behozottakkal szemben. A termelést, a harmadik piaci értékesítést támogatják, az importot vámokkal korlátozzák.
- *Pénzügyi szolidaritás.* A KAP működtetési költségeit a tagországok egységes érvényű szabályok szerint viselik, függetlenül mezőgazdasági termelésük nagyságától és nemzetgazdasági súlyától. A termelők részére egységes, közösségi szinten megszabott normatívák szerinti támogatások kerülnek kifizetésre.

Fejlődése, jövője

A hatvanas évek elején még csak hat országot tömörítő EGK-ban a fő mezőgazdasági termékekre „*termékpálya szabályozásokat*” (közös piaci rendtartásokat) alakítottak ki. Egységesen alkalmazott eszközökkel befolyásolták a termelést, a keresletet és a kínálatot. A termelők jövedelmét olyan „*intézményes árak*” alkalmazásával biztosították, amelyek a tagországokban fellelhető legmagasabb árakat vették figyelembe. A piaci intézkedések (intervenciós felvásárlás, vámok, export- és termelési támogatások) ezekhez az árakhoz kötődtek, így lehetővé vált a világpiacon jóval meghaladó árszínvonal fenntartása. A tagországokban élő fogyasztók ugyan többet fizettek az élelmiszerekért, azonban garantálni lehetett a termelői jövedelmeket, biztosítva volt a családi gazdaságok fennmaradása. A KAP hatására jelentősen nőtt a termelés műszaki színvonala, hatékonysága, de mindenekelőtt az előállított termékek mennyisége.

A hetvenes évek elejétől több termék előállítását is érintő *horizontális szabályozásokat* vezettek be. A fogyasztói igények kielégítése, a határokon átnyúló problémák kezelése érdekében megkezdődött az állat- és növény-egészségügyi, állatvédelmi, élelmiszer-minőségi, higiéniai előírások egységesítése. Megfogalmazták a *vidékfejlesztési irányelveket*, melyek keretében igyekeztek megoldani a természeti vagy közgazdasági adottságok miatt kedvezőtlen helyzetben levő termelők problémáit, s kielégíteni a termelési szerkezet átalakítására, a vidéki térségek átfogó fejlesztésére vonatkozó igényeket.

Gyorsan egyértelművé váltak a KAP hátrányai is. A szabályozás a termelés bővítésére ösztönzött. Az EGK először önellátóvá vált, később egyre gyakrabban keletkeztek nehezen és drágán értékesíthető feleslegek. A nyolcvanas évek elején került sor a *KAP első jelentős átalakítására*. Az intézményes árakat befagyasztották, bizonyos termékek (pl. tej) esetében megszüntették az előállítható maximális mennyiséget (kvóták).

A *KAP legjelentősebb reformját* 1992-ben hajtották végre. A fő cél az ár- és jövedelempolitika szétválasztása volt. Az elsőszámú kedvezményezett szántóföldi növénytermesztés és szarvasmarha-tenyésztés esetében lényegesen csökkentették az intézményes árakat. A termelőket ért elméleti veszteségeket a területtől, az állatlétszámtól függő közvetlen kifizetésekkel kompenzálták. Kötelezővé tették a szántó egy részének ugaroltatását, a külterjes gazdálkodás többlétszámú támogatásban részesült. Útjára indították az agrár-környezetvédelmi programot, tá-

mogatást kapott a mezőgazdasági területeken végzett erdőtelepítés, a gazdák korai nyugdíjazása.

A három éve érvényes „*Agenda 2000*” reform az 1992-ben rögzített irányban lépett tovább. A termelési és jövedelempolitika korábrinál erőteljesebb szétválasztása mellett figyelembe vették a világkereskedelmi (WTO) megállapodásból fakadó követelményeket is. Célként fogalmazódott meg az európai mezőgazdaság versenyképességének fokozása, a vidékfejlesztés szerepének növelése, a kibővítésre való felkészülés. Ismételten csökkentették az intézményes árakat, a termelőket viszont csak részben kompenzálták. Nagyobb szabadságot adtak a gazdáknak a termeléssel kapcsolatos döntéseikben. Új támogatásokat vezettek be az extenzív termelés ösztönzésére. A tejszektor reformját viszont elhalasztották. Kiemelt szerepet kapott a vidékfejlesztés, amely a termékpálya-szabályozás mellett hivatalosan a KAP második pillérévé vált. Megálljt parancsoltak az agrárkiadások növekedésének, a tagországok nagyobb beleszólást kaptak a támogatások elosztásába.

Az Európai Bizottság 2002 nyarán hozta nyilvánosságra az *Agenda 2000 megvalósításáról készített féldős értékelését*. Eszerint a KAP további átalakítására van szükség annak érdekében, hogy az európai mezőgazdaság megfeleljen a változó piac, a nemzetközi kereskedelmi egyezmények, a termékminőség, az élelmszerbiztonság, a környezetvédelem kihívásainak. Konkrét javaslatokat tettek a támogatási és a szabályozási rendszer átalakítására, egyszerűsítésére.

A tervezetet a tagországok többsége részéről éles kritika érte. A KAP fő kedvezményezettjei – Franciaország vezetésével – úgy vélték, az Európai Bizottság túl messzire ment, a változtatások többségére nincs szükség. Mindenki egyetértett viszont azzal, hogy meg kell állítani a KAP-ra fordított kiadások növekedését, és egyszerűsíteni kell a szabályozást.

A Bizottság 2003 januárjában újabb javaslatokat fogalmazott meg, hogy megfeleljenek az EU-vezetők által időközben hozott nagy jelentőségű döntések kapcsán előállt új helyzetnek. (A 2002 végén tartott brüsszeli csúcstalálkozóan 2013-ig befagyasztották a KAP-kiadásokat, Koppenhágában pedig döntés született tíz tagjelölt felvételéről.) Az új javaslatok összességében a korábbi elképzelések tompított változataként foghatók fel, s a kompromisszumos jelleg miatt több belső ellentmondást hordoznak.

Az Európai Bizottság a KAP átalakítását a következők szerint képzeli el:

- *A termékpálya -szabályozások átalakítása.* A változások elsősorban a tejtermelést, a gabonaféléket, a rizs és a durumbúza szektort érintenék. A piacok stabilizálása, a versenyképesség fokozása és a feleslegek meg szüntetése érdekében csökkentenék az intézményes árakat, mérsékelnék az intervenció szerepét. A tejkvóta sokat bírált rendszere viszont még legalább egy évtizedig fennmaradna.
- *A közvetlen támogatások elválasztása a termeléstől.* Az eddig különböző jogcímenek (gabonaterület nagysága, szarvasmarha-létszám után) folyósított támogatásokat gazdaságonként egy összegben fizetnék ki. Mivel azok nem a termékekhez, hanem a területhez kötődnének, a gazda szabadon választhatná meg, mit és hogyan termel. A kifizetés feltételeként a területet megfelelő kultúrállapotban kell tartani, teljesíteni kell az állat- és növény-egészségügyi, állatvédelmi, minőségi előírásokat.
- *Moduláció.* A közvetlen kifizetéseket 2006-tól fokozatosan csökkentenék. Mindez nem érintené azokat a kisgazdaságokat, amelyek évente 5 ezer eurónál kisebb támogatást kapnak. A közepes méretű gazdaságoknál (5 ezer – 50 ezer euró közösségi támogatás évente) a csökkentés végső mértéke 12,5%-os, míg az ennél nagyobbak esetében 19%-os lenne. A megtakarított összegek egy részét vidékfejlesztésre, más részét pótlólagos piaci intézkedésekre fordítanák.
- *Vidékfejlesztés.* Új támogatási célok kerültek megfogalmazásra. A termelők célok finanszírozására viszont a korábbi javaslatokban szereplőnél lényegesen kisebb összegek állnának rendelkezésre.)

A KAP hatálya, kedvezményezettjei

A szabályozás hatálya alá tartozik valamennyi feldolgozatlan vagy elsődlegesen feldolgozott olyan mezőgazdasági termék, amelyet az Amszterdami Szerződés I. sz. melléklete felsorol. Az élelmiszerekre mezőgazdasági alapanyag-hányaduk erejéig vonatkozik a szabályozás. A szabályok termelési, elsődleges feldolgozási és értékesítési fázisban egyaránt érvényesülnek. A szabályozás, a támogatások elsődleges alanya a mezőgazdasági termelő, az a gazdaság, amely mezőgazdasági (kertészeti) termék előállításával foglalkozik, önálló könyvelést végez,

függetlenül attól, hogy egyéni termelőről, társas vállalkozásról, vagy jogi személyiségű társaságról van szó. A vidékfejlesztési intézkedések kedvezményezettjei a hátrányos helyzetű termelők, vidéki közösségek. A KAP hatálya nem terjed ki olyan fontos területekre, mint a földtulajdon, az adózás, az oktatás, szaktanácsadás.

Termékpálya-szabályozás (közös piaci rendtartás)

Az alkalmazott fő eszközök a következők:

1. *Külső piaci védelem.* Korábban a szabályozás legfontosabb eleme volt. A magas vámok, import lefölözések megfelelő védelmet nyújtottak a világgiazi átlagnál drágábban előállított termékeknek. Az 1994-es WTO-megállapodást követően a külső piaci védelem szerepe csökkent, csak vámok alkalmazása lehetséges. Számos terméknel még ma is ez biztosítja a magas árszintet.
2. *Intézményes árak.* Számos termékre állapítanak meg intézményes árakat, amelyek a piacszabályozó intézkedések alapjául szolgálnak. Az alapár és a referenciaár az EU átlagos termelési költségeit tükrözi, ezek alapján kalkulálják a termelési és exporttámogatásokat. Intervenciós árat fizetnek ki annak, aki terméket a megadott szabályok szerint a tagállamok hatóságainak ajánlja fel.
3. *Intervenció.* Piaci zavar esetén a közösségi költségvetésből finanszírozott felvásárlásokkal átmenetileg nagy mennyiségű terméket vonnak ki a piacról. Az intervenciós ár csak részben fedezi a termelési költségeket, ám a rendszer nagy biztonságot nyújt a termelőnek. A hosszú távra meghirdetett intervenciós ár erősen befolyásolja a piaci árakat.
4. *Közvetlen támogatások.* Az 1992-es reform keretében vezették be a gabona- és szarvasmarhaszektorban az intézményes ár csökkentése miatt a termelőket ért veszteségek kompenzálására (kompenzációs támogatások). Szerepüket az Agenda 2000 tovább növelte. A támogatást a szántóföldi szektorban a gabona-, olajosmag- és fehérjenövény területre fizetik, mértéke az adott országban (régióban) az EU által elismert hozam nagyságától (regionális hozamtól) függ. A szarvasmarha- és juhtartók az állatállomány nagyságától függő támogatásban részesülnek. A közvetlen kifizetések célja mára a termelői jövedelem normatív módon történő kiegészítése lett, ezek teszik ki a mezőgazdasági támogatások többségét.
5. *Exporttámogatás (export-visszatérítés).* A magasabb belső piaci és az alacsonyabb világgiazi árak különbségének kiegyenlítését szolgálja. A támoga-

tások egy része normatív, termékhez vagy célországához kötött. A folyósítás az igazoltan exportált mennyiségek után automatikusan vagy pályázatos rendszerben történik. A WTO-megállapodás korlátozta az EU támogatási lehetőségét, így a szabályozás szerepe csökken.

6. *A feldolgozás támogatása.* Elsősorban a kertészeti termékeknél alkalmazzák. A feldolgozóüzem a kvótákkal szabályozott mennyiségekre támogatást kap, amennyiben az alapanyagot legalább a meghatározott minimális áron vásárolja fel a termelőtől.
7. *Az önszabályozás ösztönzése.* A zöldség-gyümölcs ágazatban a termelői szervezetek (TÉSZ-ek) alapítási és kezdeti működési költségeik fedezésére árbevételeiktől függő mértékű támogatásban részesülnek. Az EU ezzel egyrészt ösztönzi a TÉSZ-ek keretében végzett önszabályozást, másrészt segítséget nyújt ahhoz, hogy a kistermelők összefogva nagyobb erőt képviseljenek a koncentráló piaccon.
8. *Termeléskorlátozó intézkedések.* A kínálat csökkentése érdekében bizonyos termékek előállítását kvótákkal szabályozzák. (pl. tej, cukor). A kvótát túllépők büntetést kötelesek fizetni. Ugyancsak a termelést korlátozza a szántóterületek kötelező ugaroltatása is. A támogatások jó részét csak meghatározott kvóták erejéig fizetik ki. Ekkor a kvóta túllépése lehetséges ugyan, ám az adott közgazdasági környezetben az veszteséget jelentene a termelőnek.

A fenti eszközöket termékpályánként eltérő mértékben alkalmazzák. Erőteljes a beavatkozás a gabonafélék, az olajos növények, a fehérjenövények, a cukor, az olívaolaj, a dohány, a bor, a húsmarha, a tej, valamint a juh és a kecske esetében. Az importvédelemre, illetve az exporttámogatásra korlátozódik a „puha” szabályozás az abrakfogyasztó állatfajoknál (sertés, baromfi). A zöldség-gyümölcs, valamint a szőlő-bor szabályozás meghatározó részét képezik a minőségi előírások, valamint az önszabályozás ösztönzése.

Horizontális szabályozások

Az első *közösségi állategészségügyi és élelmiszer-biztonsági szabályok* a hetvenes években születtek meg. Egységes előírásokat alkalmaznak az állati járványok kiterjedésének, az állatbetegségek terjedésének megakadályozására. Azonosak a higiéniai, a károsanyag-tartalomra vonatkozó követelmények az élelmiszerek, illetve a feldolgozó üzemek esetében. Egységesek a haszonállatok tartásának állatvédelmi előírásai is. A rendelkezések betartatását a tagországok hatóságai végzik, folyamatosan ellenőrzik az állattartó telepeket, az élelmiszereket előállító üzemeket, az importot, az EU-n belüli forgalmazást. A fogyasztó érdekeinek megfelelően érvényesül a „farmtól az asztalig” tartó hatósági felügyelet gyakorlata.

Növényegészségügy. Egységes szabályokat alkalmaznak a veszélyes károsítók terjedésének és behurcolásának megakadályozására, a növényvédő szerek, terméknövelő anyagok engedélyezésére, felhasználására, a termékekben megengedett határértékeikre, a vetőmagvak, szaporító anyagok minőségi követelményeire. Az ellenőrzés alapvetően a termelés, a feladás helyén, illetve az EU külső határain történik.

Minőségpolitika. A közösségi szabályozás a speciális minőségű, magasabb hozzáadott értéket képviselő termékek termelését támogatva segíti a termelői jövedelmek növelését, a fogyasztói igények kielégítését.

Agrár-környezetvédelem. Az 1992-es reform keretében került bevezetésre. Cél a környezetvédelmi szempontokat figyelembe vevő, extenzív termelés ösztönzése, a kedvezőtlen adottságú területeken gazdálkodók segítése, a termékefelesleg csökkentése. A tagországok nemzeti programok keretében határozzák meg, hogy egyes területeiken, térségeikben milyen intézkedések alkalmazása szükséges és lehetséges. A termelők a tagországok hatóságaival legalább 5 évre szóló szerződést kötnek, vállalva a követelmények betartását. A hektáronként 600 eurót is kitevő közösségi támogatás fedezi a többletköltségeket, a jövedelem kiesést.

A *vidékfejlesztés* keretében cél a mezőgazdasági térségek komplex fejlesztése, kapcsolódva az EU strukturális programjainak más elemeihez. Elsősorban a kedvezőtlen adottságú területek, a valamilyen okból hátrányos helyzetű termelők jutnak közösségi segítséghoz.

A termelők a támogatások döntő többségéhez pályázatos formában juthatnak. Gazdaságukra fejlesztési tervet kell készíteni, amelyben bizonyítaniuk kell a hosszú távú életképességet. A támogatás a fejlesztés megvalósulási ütemében, az előírt önrész felhasználását követően jár. A közösségi forrásokat minden esetben nemzeti támogatásokkal is kiegészítik.

Magyar EU agrárkapcsolatok

Agrárkereskedelem, az Európai Megállapodás hatása

A magyar mezőgazdasági termékek jelentős része tradicionálisan a külföldön talál gazdára. Legfontosabb agrárkereskedelmi partnerünk hosszú ideje az Európai Unió. Exportunk fele a tagországokba irányul, míg importunk 60-70%-a származik onnan.

Az 1992-ben kötött Társulási Megállapodás keretében jelentős piacra jutási kedvezményeket kaptunk. Ezeket bővítette az 1995-ben kötött borkereskedelmi megállapodás, az 1997-től érvényes *ügynevezett adaptációs jegyzőkönyv*, amely a WTO-megállapodásból adódó, valamint az 1995. évi EU-bővítés kapcsán jelentkező kedvezményeket érvényesítette. A felek 2000 júliusától a további vámkedvezmények nyújtása mellett az egymás országaiba irányuló kivitelhez nyújtott támogatások nagymértékű csökkentését is elhatározták. A 2001-ben megújított bor- és szeszkereskedelmi megállapodás is újabb lehetőségeket nyitott. Tavaly a magyar kivitel 80 %-a vámmentesen, vagy számottevő kedvezménnyel kerülhetett az EU piacaira, az unióból érkező termékek 54%-át részesítettük kedvezményes elbánásban.

Mindezek ellenére mezőgazdasági termék- és élelmiszerexportunk jóval kisebb mértékben nőtt, mint a többi ágazat forgalma. Ennek oka elsősorban az, hogy számos agrártermékünk versenyképessége romlott, emellett marketingmun-

kánk is kívánivalókat hagy maga után. Az EU-ból érkező mezőgazdasági termék- és élelmiszerimport a rendszerváltás óta folyamatosan nő, igaz más ágazatokhoz képest kisebb mértékben.

Segítségnyújtás a magyar agrárgazdaságnak

Az 1990 óta működő *Phare-program* egyik meghatározó kedvezményezettje a magyar agrárgazdaság. A közösségi támogatás fő célja a szakigazgatási intézmények tagságra való felkészítése. Sor került például a földhivatalok, az állategészségügyi, növény-egészségügyi állomások informatikai rendszerének korszerűsítésére. A partnerségi (twinning) programok keretében uniós szakértők segítik az agrár-szakigazgatási intézmények felkészülését.

Az EU 1999-ben döntött a *SAPARD-program* megindításáról, amely a tagjelöltek gazdaságainak felkészülését, vidékfejlesztési céljait támogatja. A program keretében 2000-tól évente 38 millió euró támogatást vehetünk igénybe. Magyarország hét évre szóló SAPARD-tervét az EU még 2001-ben elfogadta. Megkötöttük a pénzügyi megállapodást is, amely a támogatások igénybevételének további fontos feltétele. A program működtetéséhez szükséges intézményrendszer kialakítása a vártnál jóval több időt vett igénybe, az EU által elismert SAPARD-ügynökség csak 2002 végére vált teljes mértékben működőképessé, így a magyar termelők 2003-tól részesülhetnek támogatásokban. A SAPARD-program ugyan a tagságig szól, azonban az elfogadott pályázatokra a közösségi támogatások kifizetése – a megvalósulás ütemében – a tagság első három évében folyamatosan történik.

A csatlakozási tárgyalások

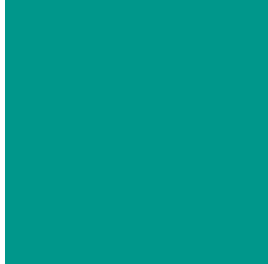
Álláspontok, tárgyalások

Magyarország 1994-ben adta be hivatalos kérelmét az EU-hoz történő csatlakozásra. A tárgyalások 1998. március 31-én kezdődtek, és a közösségi joganyag szerkezetét követve 31 fejezetben zajlottak. A fejezetek közül a legnagyobb és a legbonyolultabb a mezőgazdaság volt. A magyar agrárágazatot érintő kérdések egy részével más fejezetek is foglalkoztak: a külföldiek földvásárlása a „tőkemozgások”, a tavi halászat a „halászat”, az élelmiszerekre vonatkozó előírások pedig az „árak szabad áramlása” fejezet részét képezték.

A mezőgazdasági fejezetben a tárgyalások 1998 őszén kezdődtek. A mintegy másfél évig tartó első szakasz (a közösségi joganyag „átvilágítása”) során Magyarország megismerhette a közösségi szabályozás elveit és gyakorlatát, egyidejűleg számot adott arról, mennyiben és milyen feltételekkel képes azt alkalmazni. 1999 novemberében adtuk át hivatalos tárgyalási álláspontunkat.

Magyar igényként a következőket rögzítettük :

- A mezőgazdaságot illetően azonnali, átfogó átmeneti időszak nélküli csatlakozásra készülünk.
- Az egyenrangú tagság elvéből következően egyrészt igényt tartunk minden olyan támogatásra, amelyet az Európai Unió többi tagállamának gazdái élveznek, másrészt vállalunk minden, a tagságból eredő kötelezettséget.

- A kvóták bázisaként olyan mennyiségek elfogadását kérjük, amelyek lehetőséget adnak a jelenlegi, illetve a várhatóan növekvő fogyasztás legalább részbeni kielégítésére, továbbá lehetővé teszik, hogy a mezőgazdasági termelés betöltse speciális szerepét a vidéki életben.
- A csatlakozás időpontjáig a KAP működtetéséhez szükséges intézményrendszert kiépítjük.

Az EU tárgyalási álláspontját az határozta meg, hogy a tagállamok a bővítés kapcsán nem voltak hajlandók jelentékeny pénzügyi terheket vállalni, emellett mindent megtettek annak érdekében, hogy a jelenlegi tagországok termelőinek kedvezményeit ne veszélyeztesse a bővítés. Cél volt annak elérése is, hogy az új tagoknál a mezőgazdaság nemzetgazdasági súlya, a foglalkoztatásban betöltött szerepe lényegesen csökkenjen, közelítsen a jelenlegi tagok átlagához.

A fenti elvek az EU tárgyalási álláspontjában a következők szerint fogalmazódtak meg:

- A közvetlen kifizetéseket hosszú átmenettel kell az új tagokra kiterjeszteni, mert a támogatások azonnali folyósítása szociális feszültségekhez vezetne (a mezőgazdasági termelők jövedelme hirtelen lényegesen magasabb lenne, mint a nemzetgazdasági átlag), másrészt a támogatások segítenének a hosszú távon életképtelen, kisüzemekre alapozott termelési szerkezet fenntartásában.
- A termelési kvóták bázisa kizárólag egy múltbeli időszak termelése lehet. Alapként az 1995–1999 időszakot vették figyelembe, mivel véleményük szerint ez tükrözi a tényleges termelést. (A tárgyalások során egyes termékeknél sikerült a 2000. illetve 2001. évi termelés figyelembevételét is elérni, illetve a bázisidőszak termelésénél magasabb értékeket is elfogadtatni.)
- Kiemelt szerepet szánnak a vidékfejlesztésnek, a kisméretű, félig árutermelő gazdaságok átalakításának, versenyképessé tételének.
- Magyarországnak a csatlakozásig létre kell hoznia azt az intézmény-rendszert, amely teljes mértékben képes működtetni a KAP rendszerét.

A hosszas, különböző szinteken folytatott tárgyalások során a fejezetben felmerült csaknem 100 kérdés mindegyikében sikerült megállapodásra jutni. A technikai jellegűeket már 2001-ben, illetve 2002 elején lezártuk. A kvótákról a tárgyalások végső szakaszában, a közvetlen kifizetésekről pedig csak Koppenhágában sikerült megállapodásra jutni.

A csatlakozási tárgyalások eredményei

A legfontosabb kérdésekben a csatlakozási tárgyalásokon a következő megállapodás született:

Közvetlen támogatások. A mezőgazdasági támogatások legnagyobb részét kitevő közvetlen kifizetések esetében valamennyi új tagnál kilenc éves átmeneti időszak és szabályozás fog érvényesülni. A tagság első évében, 2004-ben a támogatások 25%-át kapjuk meg, a részarány 2007-ig 5, azt követően 10 százalékponttal nő évente. Az új tagoknak lehetősége lesz arra, hogy az EU-ból érkező támogatásokat nemzeti forrásból évente 30 százalékpontos mértékben kiegészítsék addig, míg az nem éri el a 100%-ot.

A magyar termelők várható támogatása 2004–2013 között

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU-forrás	25	30	35	40	50	60	70	80	90	100
Nemzeti támogatás	30	30	30	30	30	30	30	20	10	0
Összes támogatás	55	60	65	70	80	90	100	100	100	100

Forrás: FVM

Amennyiben Magyarország kihasználja a nemzeti támogatás lehetőségét, a termelők már 2004-ben hozzájuthatnak a támogatás több mint feléhez, az eredetileg kilenc éves átmenet így hat évre rövidül.

Kvóták. Alapvetően az EU álláspontja érvényesült, azaz a kvóták az 1995–1999 közötti évek tényleges termelésének figyelembevételével kerültek megállapításra. Több, Magyarország számára meghatározó terméknél viszont sikerült elérnünk, hogy a 2000-es, illetve 2001-es termelési adatokat is figyelembe vegyék. A húsmarha esetében a bázisidőszak termelésénél lényegesen magasabb értékeket fogadtak el kvótaként.

A Magyarország által elért fontosabb kvóták a 2001. évi termelés tényleges szintjével összehasonlítva

Termék	Elért kvóta	Termelés 2001-ben	Kvóta és aktuális termelés aránya (%)
Szántóföldi bázisterület (hektár)	3 487 792	3 707 614	94,1
Regionális hozam (tonna/hektár)	4,73	4,98	95,0
Durumbúza összesen (hektár)	6 805	13 784	49,4
Fehérjenövények (hektár)	1 954	1 339	145,9
Rizs (hektár)	3 222	2 339	137,8
Szárított takarmány (tonna)	49 593	45 539	108,9
Cukor A és B kvóta összesen (tonna)	401 684	434 070	92,5
Izoglükóz A és B kvóta összesen (tonna)	137 627	146 769	93,8
Kender (tonna)	2 061	1 510	136,5
Paradicsom (tonna)	130 790	156 720	83,5
Dohány összesen (tonna)	12 355	8 867	139,3
Tejkvóta összesen (tonna)	1 947 280	1 993 000	97,7
Húsmarha prémium (állat)	94 620	40 800	231,9
Anyatehén prémium (állat)	117 000	107 000	109,3
Vágási prémium összesen (állat)	235 998	254 000	92,9
Juh prémium (állat)	1 146 000	1 150 000	99,7

Forrás:FVM

Átmeneti mentességek. Több esetben sikerült átmeneti felmentést kapnunk bizonyos közösségi szabályok betartása alól. Ezek az intézkedések figyelembe veszik a speciális magyar viszonyokat, emellett hosszabb időt adnak a termelőknek a közösségi előírásokhoz való alkalmazkodásra. Negyvennégy nagy kapacitású vágóhid 2006 végéig felmentést kapott bizonyos szerkezeti kialakítási feltételek betartása alól, 21 ketreces tojtyúk tartó üzemünknek 2009 végéig nem kell betartania a ketrecek magasságára és padozatának dőlésszögére vonatkozó rendelkezéseket. A csatlakozástól számított 5 évig forgalmazhatjuk a 2,8%-os zsírtartalmú tejet, 2008 végéig használhatjuk a közösségi követelményeknek nem megfelelő „Rizlingszilváni” nevet.

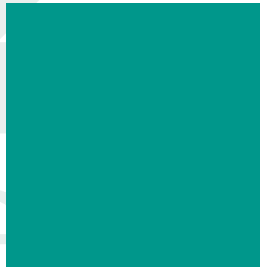
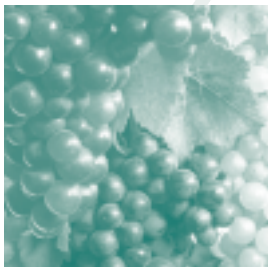
- *Tokaji borok* esetében időkorlátozás nélkül kaptunk felmentést a közösségi szabályozásban rögzített borászati eljárások egy részének alkalmazása alól, engedélyezték a must cukorral történő javítását is.
- *Pálinka*. A közösségi szabályozás rögzíteni fogja, hogy a „pálinka” név magyar helyesírás szerinti formájában kizárólag a Magyarországon előállított, 100%-ban gyümölcsből vagy törkölyből készült párlatok megnevezésére lesz használható.
- *Vidékfejlesztés*. A jelenlegi tagországokban érvényes szabályokon túlmenően számos, számunkra fontos területen kaptunk további támogatási lehetőséget. Évente 1000 euró általánytámogatást kaphatnak a félig ártermelő gazdaságok, kiemelten támogatható lesz a termelői csoportok működése, a közösségi előírásoknak való megfelelés, a farmok által igénybe vett szaktanácsadás. Sajnálatos módon az EU által rendelkezésre bocsátott összegek messze nem állnak arányban a célkitűzésekkel. Vidékfejlesztésre 2006-ig évente 160–190 millió eurót kapnánk, amely lényegesen kisebb valós igényeinknél.
- *Termőföld*. Külföldi magán- és jogi személyek a csatlakozást követő hét évig nem vásárolhatnak termőföldet Magyarországon. Amennyiben bizonyítjuk, hogy ez alatt a hét év alatt a földárak nem érték el az EU szintjét, a tilalom további három évvel meghosszabbítható lesz. E rendelkezés nem vonatkozik azokra az EU-állampolgárokra, akik Magyarországon letelepedtek, és főfoglalkozásként mezőgazdasági termelést folytatnak. Ők három évet követően jogosultak lesznek termőföld vásárlására.
- *Védzáradék*. Az EU javaslatára a csatlakozási szerződésbe bekerült egy általános érvényű védzáradék. Amennyiben a csatlakozást követően előre nem látható piaci zavarok, gazdasági nehézségek alakulnak ki, egy előzetes konzultációt követően, az EU általános eljárásrendjének keretein belül lehetőség lesz védelmi intézkedések meghozatalára. Ez a mezőgazdaság esetében várhatóan a problémával küszködő ágazatoknak nyújtott, az Európai Bizottság által előzetesen jóváhagyott többlettámogatás lehet. A védzáradék alkalmazására a jelenlegi tagországoknak is lehetőségük lesz, amennyiben bizonyítják, hogy az új tagok felvétele agrárgazdaságukat hátrányosan érintette.

A magyar agrárgazdaság helyzete, a tagság várható hatása

A mezőgazdaság helyzete

A magyar mezőgazdaságban a kilencvenes években komoly változások történtek. Az évtized elején a bel- és külpiazi lehetőségek beszűkülésével egyidejűleg került sor a termelési és tulajdonszerkezet jelentős átalakítására. Az agrár-olló szélesre nyílt, a termelés jövedelmezősége csökkent, a mezőgazdasági árak csak késve követték az inflációt. A 2000-től tapasztalható nagymértékű árnövekedés csak részben kompenzálta a korábban elszenvedett veszteségeket. Egyes években emellett természeti csapások is sújtották az ágazatot (aszály, belvív, árvíz). Az agrárpolitikai intézkedések csak részben tompították a kedvezőtlen hatásokat, a romló feltételek a termelés visszaeséséhez vezettek. Általánosságá vált a tőkehiány, a gazdaságok túlélésért küzdése, a fejlesztések visszafogása.

A válság azokat az ágazatokat érintette elsősorban, amelyek tőkeigénye magasabb, termelési ciklusa hosszabb volt (állattenyésztés, kertészet). A termelés mélypontját 1993–94-ben érte el. Ezt követően – elsősorban a növénytermesztésben – lassú fellendülés következett. A mezőgazdaság 1990-ben a GDP-hez 15,3%-kal járult hozzá, a munkaképes korú lakosság 17 %-át foglalkoztatta, az összes beruházásból 8,7%-kal részesült. Tíz évvel később az arányok a következők voltak: 4,6%, 6,7% és 3,4%. Mindezek ellenére a mezőgazdaság továbbra is

meghatározó szerepet játszik a hazai piaci, a feldolgozóipari igények kielégítésében, emellett jelentős exportárualap előállítására is képes.

A kilencvenes évek első felében gyökeresen átalakultak a tulajdonviszonyok. Nemcsak a föld került a kárpótlás révén magánkézbe, az üzemszerkezetben is lényeges változások következtek be. A rendszerváltásig a nagyméretű üzemek voltak jellemzőek, amelyek együtt éltek a nagyszámú háztáji gazdasággal. A nagyüzemek és szövetkezetek egy része megszűnt, más részük a tulajdonszerkezet átalakítását követően javítani tudott hatékonyságán, piaci alkalmazkodóképességén.

A termeléssel teljes munkaidőben foglalkozó családi gazdaságok (25-30 ezer üzem) a szántóterület 10–15%-át művelik. A támogatások ellenére e termelői kör nem tudott a várt mértékben megerősödni. Mintegy 150 ezer család foglalkozik részmunkaidőben mezőgazdasági termékek előállításával. Termelési színvonaluk eltérő, fejlesztési lehetőségeik általában mérsékeltek. A termékek értékesítéséből származó jövedelem viszont meghatározó számukra. E termelők egy része várhatóan nem lesz képes a tagság kihívásainak megfelelni. 2001-ben 216 ezer termelő regisztráltatta magát az FVM-nél és részesült agrártámogatásban. Nagy valószínűséggel ők lesznek a KAP alanyai.

A magyar családi gazdaságok által 2001-ben használt szántóterület nagyság szerint

Művelt szántóterület	Gazdálkodók száma		Használt szántó	
	db	%	ezer ha	%
Szántót nem művel	41 850	19,3	–	–
10 ha alatt	114 163	52,7	446,1	11,4
10–20 ha	45 175	20,9	709,8	18,2
20–50 ha	10 124	4,7	373,8	9,6
50–100 ha	1 409	0,7	105,1	2,7
100–300 ha	2 557	1,2	504,4	12,9
300 ha felett	1 291	0,6	1 759,5	45,1
Összesen	216 569	100,0	3 898,7	100,0

Forrás: FVM

A közösségi támogatások legnagyobb részét területi alapon kapják a termelők. A tagországok többségéhez hasonlóan Magyarországon is a nagy és a közepes méretű üzemek lesznek a támogatások elsődleges kedvezményezettjei. A 2000-ben elévített Általános Mezőgazdasági Összeírás adatai szerint a fentiekben túlmenően mintegy 650–700 ezren foglalkoznak mezőgazdasági termékek előállításával, alapvetően a saját (családi) szükségletek kielégítésére. A termékpiacon, a fogyasztás felmérése során nem lehet figyelmen kívül hagyni e réteget, ők azonban minden valószínűség szerint nem lesznek a közös agrárpolitika alanyai. Termelésüket folytathatják, a szabályozás rájuk csak akkor vonatkozik majd, ha termékeiket a piacon kívánják értékesíteni.

Magyarország összességében az EU-átlagnál kedvezőbb természeti és közgazdasági adottságokkal rendelkezik a mezőgazdasági termeléshez. A művelt terület csaknem egyharmada (árvíznek, belvíznek kitett, szikes, erodált stb. vidék) azonban kevésbé alkalmas termelésre. A fagy vagy az aszály is termelési kockázatot, versenyképességet rontó többletráfordítást igényel. A KAP keretében várható támogatások csak részben tudják ellensúlyozni a kedvezőtlen feltételeket.

Az élelmiszeripar helyzete

A magyar élelmiszeripar szerkezete, termelési struktúrája a rendszerváltást követően nagymértékben átalakult. A mintegy 200 nagyüzem multinacionális cégek és tőkeerős hazai vállalkozások tulajdonába került. Ők megfelelő eszközökkel rendelkeznek ahhoz, hogy alkalmazkodjanak a változó piaci viszonyokhoz, a kihívásokhoz. Az elmúlt években jelentős beruházásokat végeztek, gyakorlatilag teljesen megfelelnek az európai minőségi, higiéniai, élelmiszer-biztonsági előírásoknak. Piaci pozíciójuk Magyarországon meghatározó, az EU-ba irányuló kivittelt is döntően ők bonyolítják le. Termelésükhöz a nyersanyagot alapvetően hazai forrásokból szerzik be, olyan termelőkkel építenek ki kapcsolatokat, akik meg tudnak felelni a minőségre, a szállítási fegyelemre vonatkozó követelményeknek. A csatlakozás e vállalatok többségének újabb lehetőségeket ígér.

Az élelmiszeripar többi, mintegy nyolcezer szereplője alapvetően a hazai piac ellátásában érdekelt. Többségüknek égető szüksége lenne a fejlesztésre, a hatékonyság növelésére, árbevételük azonban nem biztosít fedezetet ehhez. Biztató üzleti lehetőségek hiányában nem tudnak külső fejlesztési forrásokhoz sem jutni. Egy részükre a közeljövőben a bezárás vár. Más részüknek a speciális piaci igény

nyek kielégítésében, a hagyományos, nemzeti sajátosságokat tükröző vagy különleges minőségű termékek előállításában lehet szerepe.

A magyar élelmiszer nagy- és kiskereskedelem számottevően fejlődött, nagy beruházások történtek. Folyamatos a koncentráció, a forgalom egyre nagyobb hányadát bonyolítják az áruházláncok. A termelőknek és a feldolgozóknak alkalmazkodni kell a megváltozott feltételekhez.

Bekapcsolódás az egységes belső piacba

A Magyarországon előállított mezőgazdasági termékek döntően a hazai piacon kerülnek értékesítésre. Az elmúlt években élelmiszer-fogyasztásunk szerkezete átalakult. Az életszínvonal kilencvenes évek eleji visszaesése következtében több termék fogyasztása csökkent (pl. tejtermékek, húsok). A lakosság széles rétegei esetében négy-öt éve még behatároltak voltak az élelmiszerekre fordítható kiadások, ők az olcsóbb termékeket keresték, jelentékeny volt körükben az önfogyasztásra történő termelés. Ezek a kedvezőtlen tendenciák a kilencvenes évek végétől mérséklődtek. Megjelent, és egyre bővül egy olyan fogyasztói réteg, amelynek vásárlásait a minőség, a célszerűség (pl. konyhakész termékek), illetve a divat vezérli.

Magyarország a mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termékekből nettó exportőr. Exportunk 2,2–2,7 milliárd euró, importunk mintegy 890 millió euró évente. Fő exporttermékeink a hús, a gabonafélék, a friss és feldolgozott zöldség és gyümölcs, valamint a szeszes italok. A legfontosabb importtermék az állati takarmány, a behozott élelmiszerek skálája széles, jelentős hányadot képviselnek a trópusi termékek. A mezőgazdasági külkereskedelem szintje az elmúlt évtizedben alig változott, míg a gazdaság más ágazataiban a forgalom többszörösére nőtt. Ennek köszönhetően e termékkör részaránya a teljes magyar exportban az 1990.

évi 23,1%-ról 2000-re 7,2%-ra csökkent. EU-tagságunk, az egységes belső piacba történő bekapcsolódásunk hatására a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek külkereskedelme lényegesen bővülni fog. Mindez egyaránt érvényes az exportra és az importra.

Tagságunk révén mintegy 400 milliós piac részévé válunk, ahol a termékek mozgását semmi nem fogja korlátozni. Mindez potenciálisan növeli a magyar mezőgazdasági termékek és élelmiszerek értékesítési lehetőségeit, azonban a jelenleginél erősebb versenyre is számítanunk kell. A számos termék esetében túltermeléssel küszködő, erősen kínálati európai piacon sikerekre csak az számíthat, aki teljes mértékben meg tud felelni a folyamatosan koncentrálódó feldolgozóipar, illetve kereskedelem által támasztott szigorú minőségi, szállítási, pénzügyi és egyéb feltételeknek, betartja a szerződéses fegyelmet. További lehetőséget jelent, hogy az EU élelmiszer-fogyasztása folyamatosan fejlődik. Egyre nagyobb szerep jut a speciális értéket megtestesítő (különleges minőségű, hagyományos módon előállított, földrajzi helyhez kötődő stb.) termékeknek. A magyar agrárgazdaságnak kiváló lehetőségei lesznek a specialitások előállítására.

Az egységes piacba azonban nemcsak a jelenlegi tagországok, hanem Magyarország, illetve a velünk együtt csatlakozó tagjelöltek is beleértendők. A magyar termelőknek a hazai piacon erősödő konkurenciára kell számítaniuk, bizonyos termékekből jelentékeny importbővülés várható.

A KAP-szabályozók hatása

A KAP keretében alkalmazott intézkedések számos termék előállítását jelentősen befolyásolják majd. A támogatások, a stabilabb piac eredményeként a termelői jövedelmek növekedni fognak, a termelés kockázata pedig csökken. A termelőknek azonban a költségek növekedésével is számolniuk kell. Az alapanyagok, az energia ára már ma is európai szintű, a munkabérek, a földbérleti díjak viszont mindenképpen növekedni fognak. Számottevő többletköltséget okoz a közösségi állapot-egészségügyi, élelmiszer-higiéniai, környezetvédelmi, minőségi előírásoknak való megfelelés is.

A közvetlen támogatásokra vonatkozó átmeneti szabályozás nem fogja elviselhetetlen helyzetbe hozni termelőinket. A gabonafélék, az olajos magvak és a fehérjenövények termelői a 30%-os nemzeti kiegészítés esetén 2004-ben hektáronként 164 euró, aktuálisan árfolyamon számított forint ellenértékét fogják megkapni. Ez alig kisebb annál, mint amennyit a spanyol termelő kap (183 euró). Igaz viszont az is, hogy a francia termelő 379 euró, az osztrák pedig 332 euró

támogatásban részesül hektáronként. A magyar termelő fokozatosan fogja elérni a 298 euró értékű 100%-os szintet, míg az a többi tagország értéke változatlan marad, vagy a reform javaslatoknak megfelelően még csökken is. A kvóták viszont lényegesen korlátozzák majd a termelés bővítési lehetőségeit. A vidékfejlesztési támogatások segítséget nyújtanak ahhoz, hogy a hátrányos helyzetű, korlátozott saját forrásokkal rendelkező termelők végrehajthassák a szükséges fejlesztéseket és versenyképesek maradjanak.

Felkészülés az EU-tagságra

Jogharmonizáció

A magyar agrárgazdasági joganyag összhangba hozása a közösségi előírásokkal már a nyolcvanas években megkezdődött. A munka a kilencvenes évek második felében felgyorsult, mára jelentős eredményeket értünk el. Az egyik leg-sikeresebb terület az élelmiszerjog, a tagságot jóval megelőzően befejeződik az állat- és növény-egészségügyi rendelkezések átvétele is. Legkésőbb a csatlakozásig meg kell alkotnunk minden, a közösségi rendelkezéseket átültető magyar jogszabályt, biztosítanunk kell a közösségi rendeletek közvetlen alkalmazásának jogi feltételeit is (pl. adózási, pénzügyi, statisztikai jogszabályok módosítása). A feladatokat az Igazságügyi Minisztérium által koordinált Nemzeti Jogharmonizációs Program tartalmazza.

Intézményfejlesztés

A Közös Agrárpolitika működtetésének alapfeltétele a megfelelő intézményrendszer kiépítése. A közösségi jogszabályok részletesen meghatározzák azokat a hatósági, illetve egyéb feladatokat, amelyeket a tagországok kötelesek végrehajtani. Az intézmények kialakítását az EU a tagországokra bízta, így lehetőség van az ország sajátosságainak (közigazgatási rendszer, hagyományok, termelési viszonyok) figyelembevételére.

Az Európai Unió a következő területekre helyezi a hangsúlyt:

- A közös mezőgazdasági rendtartások működtetése;
- A közösségi támogatások kifizetése, a kifizetés jogosságának ellenőrzése egy *Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer* keretében;
- Közösségi vidékfejlesztési programok működtetése;
- Állat- és növényegészségügy, élelmiszer-biztonság.

Az állat- és növényegészségügy esetében viszonylag egyszerűbb a feladat, hiszen egy meglévő, jól működő rendszert kell továbbfejleszteni. A piaci rendtartások működtetése, a közösségi támogatások kifizetése és a vidékfejlesztés új, a maitól eltérő szerkezetben működő intézményeket igényel. Az elmúlt években – részben a Phare-program támogatásával – jelentős intézményfejlesztés valósult meg. Továbbfejlesztették az állat- és növény-egészségügyi szervezetet, a minőségellenőrző szervezeteket (OMMI, OBI) a termőföld, a termelők, illetve az állatok nyilvántartását. Az FVM megyei hivatalok, a falugazdász hálózat átalakítása, az Agrár Intervenciók Központ létrehozása, a statisztikai és vámnnyilvántartások korszerűsítése a KAP működtetése érdekében tett lépés volt.

A tagságig hátralevő rövid időben további komoly feladatokat kell végrehajtani. Kiemelt terület a Kifizető Ügynökség és az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer létrehozása a SAPARD-intézmények tapasztalatai alapján. Az EU lehetőséget nyújt arra is, hogy nem kormányzati szervek is bevonásra kerüljenek a közösségi szabályozás végrehajtásába. E szervezeteknek megfelelő jog- és hatáskört kell biztosítani, a felelősséget azonban minden esetben a kormányzati szervek viselik. A tagországok gyakorlata eltérő, Magyarországon elképzelhető a terméktanácsok, az Agrárkamara bevonása.

Gazdaságfejlesztés

A KAP alkalmazásának alapfeltétele, hogy a magyar termelők képesek legyenek a közösségi szabályok betartására. A csatlakozásig hátralevő időben végrehajtandó agrárpolitikai intézkedéseknek a lehető legjobban kell segíteniük a termelők felkészülését.

A mai magyar birtokstruktúra jogilag és gyakorlatilag nem képezi a csatlakozás akadályát. A nagyszámú, néhány hektáros kisüzem esetében azonban az alacsony hatékonyság, az elmaradott technológia, a szűkös fejlesztési lehetőségek miatt a hosszú távú életképesség az új támogatási és versenyfeltételek között nem, vagy csak alig biztosított. Kormányzati eszközökkel szükség van annak elősegítésére, hogy a termelői szféra versenyképessége, a termelés hatékonysága fokozódjék, a mezőgazdasági termelésben ma részt vevők minél nagyobb hányada képes legyen a KAP, illetve az egységes piac által támasztott követelmények teljesítésére. Megkülönböztetett erőfeszítésekre van szükség annak érdekében is, hogy a családi farmgazdaságok, a részmunkaidőben mezőgazdasági termeléssel foglalkozók nagy része képes legyen a tagság kihívásainak megfelelni. Ösztönözni kell a minőségjavítást, a műszaki-technikai korszerűsítést. Fontos az önszerveződések, termelői szervezetek létrejöttének, működésének segítése. Meghatározó az agrárnépeséget érintő szociális, foglalkoztatási, környezetvédelmi, területfejlesztési gondok enyhítése is.

A magyar agrártámogatási rendszerben – elsősorban a fejlesztések, a beruházások támogatása kapcsán – már a tagságig tartó időben is különös hangsúlyt kell helyezni arra, hogy felkészüljünk az Európai Unió vidékfejlesztési programjainak alkalmazására.

A termelői szféra felkészülése

A termelők legfontosabb feladata a közösségi szabályozás, a várható hatások részletes megismerése, az arra történő lehető legteljesebb felkészülés. Kulcskérdéssé válik számukra, hogy a jövőben „mit” termeljenek, „hogyan” és „kinek”, valamint korlátozott lehetőségeik mellett hogyan alkalmazkodjanak a megváltozott feltételekhez. Sokuk kénytelen lesz termelési struktúráját megváltoztatni, a hatékonyság érdekében üzemméretét növelni, vagy a piaci szereplőkkel folytatott versenyben történő helytállás érdekében szövetkezni.

A termelőnek tudatában kell lennie annak is, hogy a KAP-szabályozás, a támogatások csak segítséget, bizonyos fokú védelmet jelentenek, a küzdelmet azonban mindenkinek önállóan kell megvívnia a termelés során a természeti erővel, az értékesítés során pedig a piaci szereplőkkel.